

Boeier Marieke uit Engeland terug in geboorteplaats

L. Kamminga

Gezicht op de scheepswerf van Ulbe Zwolsman te Workum. (Foto boven.)

IN het jaar 1912 ging er te Workum een boeier te water met bestemming Engeland, zoals daarvoor en daarna al eerder was gebeurd. Deze tewaterlating vond plaats op de werf „De Hoop”, nog beter bekend als de werf van Ulbe Zwolsman, familie van de heer Reinder Zwolsman.

Eerste eigenaar was een mr. Walker, die deze boeier (ex Dolphin?) later omdoopte tot Marieke.

Via de eerste eigenaar ging de boeier naar de heer Smith en via de heer C. Gotelee werd de laatste eigenaar de heer King.

Dit is in het kort de kroniek van de Marieke, die nu op 43-jarige leeftijd terug is in haar geboorteland. De heer Reinder Zwolsman heeft de Marieke vorig jaar via Evert (zoon

van Ulbe) in Engeland aangekocht en onlangs was het schip weer aan de werf te Workum.

De Marieke is een houten boeier, 13.50 x 4.05 x 0.75 meter en zit nu (helaas) in de witte verf.

Hoe het begon

Het was in het jaar 1868 dat scheepstimmerknecht Willem Everts Zwolsman (1838—1911) te Makkum de werf van Willem Bakker overnam.

Deze Willem Everts was een broer van Reinder Everts Zwolsman (geboren in 1840), timmerman te Makkum, en dit was de grootvader van de heer Reinder Zwolsman, en naar wie hij volgens Fries gebruik ook is genoemd. Ons interesseert verder alleen de familie

Zwolsman, die de scheepsbouw in Friesland heeft uitgeoefend.

Voor die tijd was de werf van Willem Zwolsman te Makkum een behoorlijk bedrijf, want er werkten ongeveer 15 knechten. De werf was gelegen aan het begin van de Kleine Zijlroede. De plaats is nu alleen nog te herkennen aan een doodlopende inham.

Hoofdzaak was de bouw van houten vissersschepen, zoals blazers en aken, maar ook tjalken en de voor Makkum zo bekende „schilshuizen” (bestemd voor de schelpenvissers).

Iedere werf had zo zijn eigen tradities bij de bouw van schepen en al waren er niet altijd tekeningen, toch is wel bekend, dat de goede scheepsbouwers, nauwkeurig aantekening hielden van maten en afmetingen, men leerde al bouwende en bracht voortdurend veranderingen en verbeteringen aan. Van de Zwolsmans is dit in ieder geval bekend.

Het is per se niet zo, zoals wel eens is geschreven, dat vroegere scheepsbouwers, met de klomp de plaats van de mast aanwezen en met een welgemikte tabakspruim het ophangpunt van het zwaard.

In het midden van de vorige eeuw waren er al blazers, maar Willem Zwolsman komt de eer toe dat hij ontwerper en bouwer was van de tweemast blazer, een type vissersschip dat

veel door de vissers van Wierum, Paesens en Moddergat werd gebruikt.

In 1876 werd het eerste schip van dit type afgeleverd.

Na de stormramp van 1883 verging het grootste deel van de vissersvloot van Paesens en Moddergat en de overgebleven schepen verdwenen naar Zeeland.

De drie zoons van Willem Zwolsman, Ulbe (1865—1942), Evert (1875—1942) en Klaas (1877—1946) kwamen ook allen in het scheepsbouwersvak.

Ulbe Zwolsman werd in 1892 scheepsbouwer te Workum. De zoons Evert en Klaas namen aanvankelijk de werf van hun vader over en begonnen in 1902 met de bouw van ijzeren scheepsbouw.

Zoon Evert ging in 1911 naar IJlst en nam daar de werf van Crolis over; broer Klaas volgde later.

De samenwerking tussen de beide broers was, zacht uitgedrukt, niet zo geweldig, en Klaas vertrok naar Zaandam als makelaar en expert in schepen. Evert heeft daarna de werf in IJlst verkocht en vestigde zich te Leeuwarden, eveneens als makelaar en expert in schepen; hij is aldaar in 1942 tijdens een bombardement (Wybrand de Geeststraat) overleden.

De stichter van de huidige scheepswerf „Welgelegen”, firma C. Amels en Zn., en wel Cornelis Amels (1881-1944)

Het scheeps- bouwers- geslacht Zwolsman in Friesland

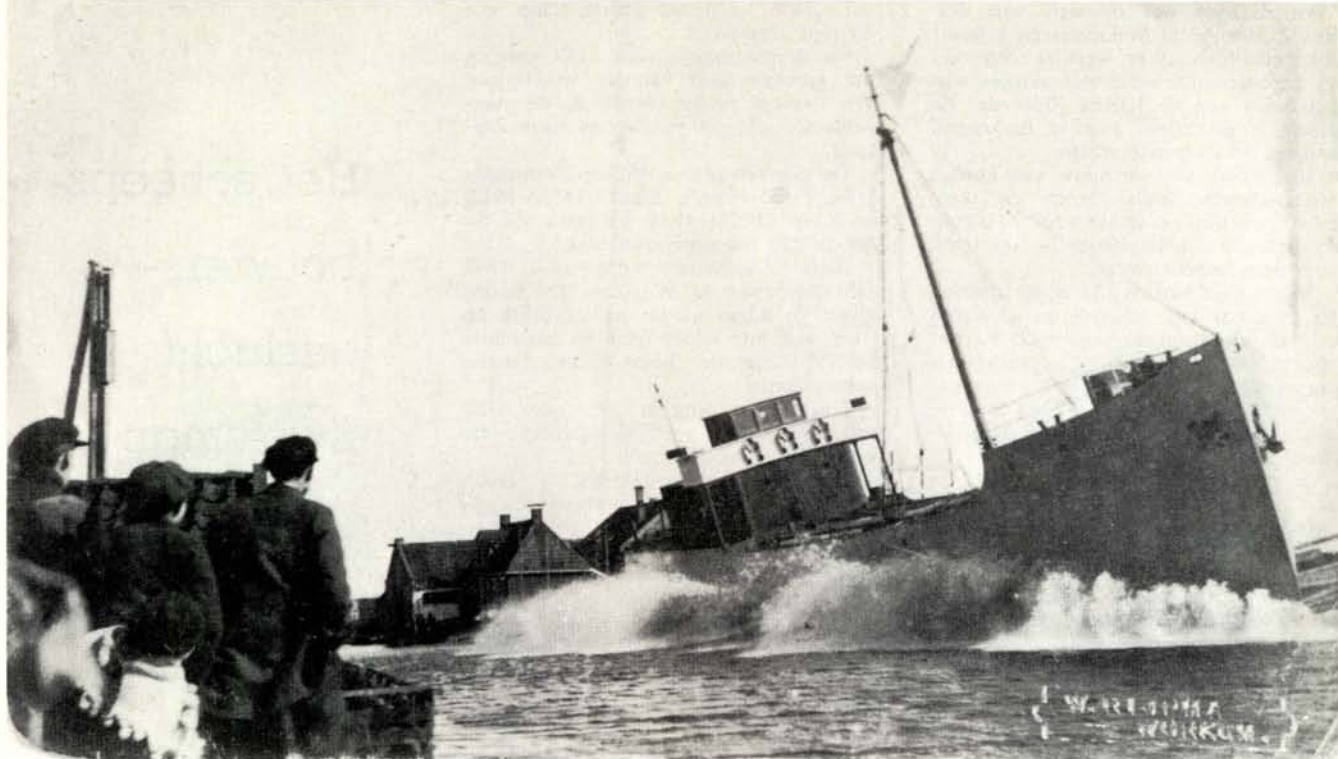

Workum

De boeier Marieke aan het terrein van de oude werf te Workum.

(Foto Leeuwarder Courant)

De tewaterlating van een kustvaarder op de werf van Zwolsman te Workum.

heeft vanaf zijn 11e tot zijn 31e jaar het vak geleerd op de werven van Zwolsmans te Makkum, IJlst en Workum. In 1918 nam hij de werf „Welgelegen” van Alkema over, die in 1949 werd verplaatst buiten de zeedijk. Deze werf heeft nu over de honderd werknemers.

Ulbe Zwolsman

Zoals vermeld vestigde zoon Ulbe zich in 1892 te Workum als scheepsbouwer. Nu is er over de geschiedenis van de scheepsbouwnijverheid te Workum een Waterkampioen vol te schrijven. In 1783 waren daar niet minder dan twaalf scheepswerven. Van dit alles resteert alleen nog de, bij de sluis op Séburch, in zeer vervallen staat verkerende werf van Ulbe Zwolsman, (1865—1942), de bouwer van de *Mariëke*.

Ulbe Zwolsman raakte in de tijd van de houten scheepsbouw nog al bekend, doordat hij de blazers met een piek in het achterschip bouwde, waardoor ze sneller liepen dan de schokkers. Tijdens de bouw waren de meningen van de vissers nogal verdeeld. Eenmaal in de vaart zijnde, bleken deze schepen uitstekend te voldoen. De *Wieringer-aak* was ook een bekend schip, waarvan er vele te Workum werden te water gelaten.

De naam Ulbe Zwolsman is verder terug te vinden in de schepenlijst van de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten en niet te vergeten in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen.

Daar is nog aanwezig de in 1894 gebouwde *Texelse blazer* van het groot-

Willem Zwolsman (1838-1911), scheepsbouwer te Makkum.

Ulbe Zwolsman (1865-1942), zoon van Willem Zwolsman, Scheepsbouwer te Makkum, sedert 1892 te Workum.

ste type. Een ander schip was een Wieringer-aak, in 1905 door Ulbe Zwolsman gebouwd. Dit schip heeft helaas de strenge winter van 1963 niet overleefd. Voor dit schip kwam de nieuwe uitbreiding van het Zuiderzeemuseum net te laat.

Ulbe Zwolsman komt de eer toe dat hij de eerste coasterbouwer was in Friesland. In de oorlog 1914-1918 kwam er een geweldige vraag naar scheepsruimte. Willem (zoon van Ulbe) had de ijzerenscheepsbouw geleerd bij zijn ooms te IJlst. Er werd een nieuwe werf voor ijzerbouw aangelegd tegenover de nu nog bestaande oude werf.

Achtereenvolgens liepen er in die jaren van stapel de coasters (toen stoomvrachtschepen) de Lilian Spliethoff, De Wielingen en de Westerschelde.

Twee van deze schepen overleefden zelfs de tweede wereldoorlog. In een Lloyds Register van de jaren '46/'47 vonden we terug de ex-Westerschelde als Straum met thuishaven Bergen (N.) en de Lilian Spliethoff als Tamise met thuishaven Marseille.

Dit was de bloeitijd voor scheepsbouw in Workum. Ulbe Zwolsman had meer dan 50 arbeiders aan het werk. Een voor die tijd ongekend aantal.

Maar met vooruitziende blik zag hij

ook wel, dat het zo niet zou blijven. Kort na de oorlog 1914—1918 maakte een ernstige malaise een abrupt einde aan de hoge winsten in de scheepsbouw.

In 1921 kwam de crisis; de prijs van het ijzer duikelde van 80 naar 20 cent per kilo! Van de beide zoons van Ulbe, namelijk Willem en Evert vertrok de eerste in de jaren twintig van de werf. Dit was nog niet het einde van de scheepsbouw in Workum, maar wel het begin van het einde.

Evert Zwolsman, die nu nog alleen op de werf woont, heeft de Marieke in Engeland op verzoek van de heer Reinder Zwolsman gekocht. Dit was gemakkelijker gezegd dan gedaan. De laatste eigenaar mr. King was niet te vinden toen Evert Zwolsman in Londen arriveerde. Na vier dagen speuren kreeg hij contact met de eigenaar en de boeier bleek in Southampton te liggen. Een tweede tocht naar Engeland bleek nodig om de definitieve koop te sluiten. Vorig jaar werd het schip naar Vlissingen overgezeild en onlangs werd het door Evert Zwolsman via de Zuiderzee naar Workum gezeild.

In 1921 heeft Ulbe Zwolsman nog een boeier gebouwd, die het tot „filmster” heeft gebracht. Dit was de Catharina voor rekening van de heer Salomons te Rotterdam. Deze boeier kwam vrij spoedig ook in Engelse handen en

wel van de Graaf van Hardwicke, die haar Toney doopte, doch later haar oorspronkelijke naam teruggaf.

Na 1927 had zij verscheidene eigenaars en verbleef onder andere twee jaar in Cannes. In 1952 werd de toen 31-jarige boeier... filmster. Ze werd namelijk aangekocht door Metro Goldwyn Mayer en deelde de hoofdrol in de film „Never let me go” met niemand minder dan Clark Gable.

Verder is er voor zover ons bekend nog een boeier in Engeland, namelijk de Sea Dolphin, een houten boeier van 12.15 bij 4.20 m, in 1910 door Ulbe Zwolsman gebouwd. In 1951 stonden als eigenaars te boek mr. en mrs. Norman-Care Londen.

Helaas heeft de scheepsbouw van de familie Zwolsman zich niet kunnen handhaven. Een vervallen werf op Seburgh te Workum herinnert nog aan de glorie van weleer.

Nogmaals een gezicht op de werf in Workum. Een kustvaarder nadert zijn voltooiing.

(Foto's van Fries Scheepvaart Museum te Sneek en Ottema Kingma Stichting te Leeuwarden)

